

"Avrupa ikidir..."

Bediüzzaman Said Nursî

Yanlışı anlaşılmasın, Avrupa ikidir. Birisi, İsevîlik din-i hakikisinden aldığı feyizle hayat-ı içtimaiye-i beşeriyeye nâfi' sanatları ve adalet ve hakkaniyete hizmet eden fünunları takip eden bu birinci Avrupa'ya hitap etmiyorum. Belki, felsefe-i tabiiyenin zulmetiyle, medeniyetin seyiyatını mehasin zannederek beşeri sefahete ve dalâlete sevk eden bozulmuş ikinci Avrupa'ya hitap ediyorum. Şöyle ki:

O zaman, o seyahat-i ruhiyede, mehasin-i medeniyet ve fünun-u nâfiadan başka olan malâyani ve muzır felsefeyi ve muzır ve sefih medeniyeti elinde tutan Avrupa'nın şahs-ı manevisine karşı demiştim:

Bil, ey ikinci Avrupa! Sen sağ elinle sakîm ve dalâletli bir felsefeyi ve sol elinle sefih ve muzır bir medeniyeti tutup dava edersin ki, "Beşerin saadeti bu ikisiyledir." Senin bu iki elin kırılınsın ve şu iki pis hediyen senin başını yesin ve yiyecek!

Ey küfür ve küfranı dağıtıp neşreden bedbaht ruh! Acaba, hem ruhunda, hem vicdanında, hem aklında, hem kalbinde dehşetli musibetlerle musibettede olmuş ve azaba düşmüş bir adamın, cismiyle zâhîri bir surette, aldatıcı bir ziynet ve servet içinde bulunmasıyla saadeti mümkün olabilir mi? Ona mes'ud denilebilir mi?

*Acaba, zail,
yalancı bir
cennette cismi
bulunan ve kalbi,
ruhu cehennemde
azap çeken bir
insana mes'ud
denilebilir mi?
İşte, sen biçare
beşeri böyle
baştan çıkardın;
yalancı bir cennet
içinde cehennemî
bir azap
çektiriyorsun.*

Âyâ, görmüyor musun ki, bir adamın cüz'î bir emirden me'yus olması ve vehmî bir emelden ümidi kesilmesi ve ehemmiyetsiz bir işten inkisar-ı hayale uğraması sebebiyle, tatlı hayaller ona acılaşıyor, şirin vaziyetler onu tazip ediyor, dünya ona dar geliyor, zindan oluyor. Halbuki, senin şeametinle kalbinin en derin köşelerinde ve ruhunun tâ esasında dalâlet darbesini yiyen ve o dalâlet cihetiyle bütün emelleri inkıtaa uğrayan ve bütün elemeleri ondan neş'et eden bir biçare insana hangi saadeti temin ediyorsun? Acaba, zail, yalancı bir cennette cismi bulunan ve kalbi, ruhu cehennemde azap çeken bir insana mes'ud denilebilir mi? İşte, sen biçare beşeri böyle baştan çıkardın; yalancı bir cennet içinde cehennemî bir azap çektiriyorsun.

Ey beşerin nefsi-i emmaresi! Bu temsile bak, beşeri nereye sevk ettiğini bil. Meselâ bizim önümüzde iki yol var. Birisinden gidiyoruz. Görüyoruz ki, her adım başında biçare, âciz bir adam bulunur. Zâlimler hücum edip malını, eşyasını gasp ederek kulübeciğini harap ediyorlar. Bazen de yaralıyorlar. Öyle bir tarzda ki, acınacak haline sema ağlıyor. Nereye bakılsa, hal bu minval üzere gidiyor. O yolda işitilen sesler zalimlerin gürültüleri, mazlumların ağlayışları olduğundan, umumî bir matem o yolu kaplıyor. İnsan, insaniyet cihetiyle gayrın elemiyle müteallim olduğundan, hadsiz bir eleme giriftar oluyor. Halbuki vicdan bu derece teallüme tahammül edemediğinden, o yolda giden, iki şeyden birisine mecbur olur: Ya insaniyetten tecerrüd edip ve nihayetsiz vahşeti iltizam ederek öyle bir kalbi taşıyacak ki, kendi selâmetiyle beraber umumun helâketi onu müteessir etmesin; veyahut kalp ve aklın muktezasını iptal etsin.

Ey sefahet ve dalâletle bozulmuş ve İsevî dininden uzaklaşmış Avrupa! Deccal gibi bir tek gözü taşıyan^[1] kör dehan ile ruh-u beşere bu cehennemî hâleti hediye ettin. Sonra anladın ki, bu öyle ilâçsız bir illettir ki, insanı a'lâyî illiyyînden esfel-i safilîne atar, hayvanatın en bedbaht derecesine indirir. Bu illete karşı bulduğun ilâç, muvakkaten iptal-i his hizmeti gören cazibedar oyuncakların ve uyutucu hevesat ve fantezîyelerindir. Senin bu ilâcın, senin başını yesin ve yiyecek! İşte, beşere açtığın yol ve verdiğin saadet bu misale benzer.

İkinci yol ki, Kur'ân-ı Hakîm hidayetiyle beşere hediye etmiştir, şöyledir:

Görüyoruz ki, o yolun her menzilinde, her mekânında, her şehrinde bir sultan-ı âdilin müstakim askerleri her tarafta bulunuyorlar, geziyorlar. Ara sıra o sultanın emriyle o askerlerin bir kısmını terhis ediyorlar. Silâhlarını, atlarını ve mirî levazımatlarını alıyorlar, onlara izin tezkeresini veriyorlar. O terhis olunan neferler, çendan ünsiyet ettikleri at ve silâhların teslim alınmasından zâhiren mahzun oluyorlar; fakat hakikat noktasında, terhisle müferrah olup, sultanın ziyaretine ve padişahın payitahtına dönmesi ve padişahı ziyaret etmesi cihetinde gayet memnun oluyorlar.

[1]. Bkz. Buharî, Enbiya: 48, Libas: 68, Tabir: 11, 13, Fiten: 26; Müslim, İman: 273-276.

Bazen terhis memurları acemi bir nefere rast geliyorlar. Nefer onları tanımıyor. “Silâhını teslim et” diyorlar. Nefer diyor: “Ben padişahın askeriyim, onun hizmetindeyim. Sonra onun yanına gideceğim. Siz neci oluyorsunuz? Eğer onun izin ve rızasıyla gelmişseniz, göz ve baş üstüne geldiniz. Emri ni gösteriniz. Yoksa çekiliniz, benden uzak olunuz. Ben tek başımla kalsam, sizler binler dahi olsanız, yine sizinle dövüşeceğim. Kendi nefsim için değil, çünkü nefsim benim değil, benim sultanımdır. Belki bendeki nefsim ve silâhım, malikimin emanetidir. Emaneti muhafaza ve sultanımın haysiyetini himaye ve izzetini vikaye için size baş eğmeyeceğim!” İşte, o ikinci yoldaki medar-ı sürur ve saadet olan binler ahvalden bu hal bir numunedir. Sair ahvali sen kıyas et. Bütün o ikinci yolun seferinde, tevellüdat namında, sevinç ve şenlikle bir tahşidat ve sevkiyat-ı askeriye vardır ve vefiyat namında sürur ve mızıka ile terhisat-ı askeriye görünüyorlar. İşte, Kur’ân-ı Hakîm beşere bu yolu hediye etmiştir. Bu hediyeyi kim tam kabul etse, böyle iki cihanın saadetine giden bu ikinci yoldan gider. Ne geçmiş şeyden mahzun ve ne de gelecek şeyden hafv eder.

Ey ikinci, bozuk Avrupa! Senin çürük ve esassız esaslarının bir kısmı şunlardır ki: “En büyük melekten en küçük semeğe kadar her bir zîhayat kendi nefesine maliktir ve kendi zatı için çalışır ve kendi lezzeti için çabalar. Onun bir hakk-ı hayatı var. Gaye-i himmeti ve hedef-i maksadı yaşamak ve bekasını temin etmektir” diyorsun. Ve Hâlık-ı Kerîm’in kerem düsturlarından ve erkân-ı kâinata kemal-i itaatle imtisal edilen düstur-u teavünle, nebatat hayvanatın imdadına ve hayvanat insanların yardımına koşmasından tezahür eden o umumî kanunun rahîmâne, kerîmâne cilvelerini cidal zannedip, “Hayat bir cidaldır” diye, ahmakane hükmetmişsin.

Acaba, o düstur-u teavünün cilvesinden olan, zerrat-ı taamiyenin kemal-i şevkle beden hücrelerinin gıdalandırılması için koşmaları nasıl cidaldır? Nasıl bir çarpışmaktır? Belki o imdat ve o koşmak, Kerîm bir Rabbin emriyle bir teavündür.

Hem çürük bir esasın, “Her şey kendi nefesine maliktir” diyorsun. Hiçbir şey kendi nefesine malik olmadığına kat’î bir delil şudur ki:

Esbabın içinde en eşrefi ve ihtiyâr noktasında en geniş iradelisi, insandır. Halbuki bu insanın düşünmek, söylemek ve yemek gibi en zâhir ef’al-i ihtiyâriyesinden yüz cüz’ünden onun dest-i ihtiyârına verilen ve daire-i iktidarına giren, yalnız meşkük tek bir cüz’üdür. Böyle en zâhir filin yüz cüz’ünden bir cüz’üne malik olmayan, nasıl kendine maliktir denilir?

Böyle en eşref ve ihtiyârı en geniş, bu derece hakikî tasarruftan ve temellükten eli bağlanmış bulunsa, “Sair hayvanat ve cematat kendi kendine maliktir” diyen, hayvandan daha ziyade hayvan ve cematattan daha ziyade câmid ve şuursuz olduğunu ispat eder.

Seni bu hataya atıp bu vartaya düşüren, bir gözlü dehandır. Yani, harika, menhus zekândır. O kör dehan ile, her şeyin

İşte, Kur’ân-ı Hakîm beşere bu yolu hediye etmiştir. Bu hediyeyi kim tam kabul etse, böyle iki cihanın saadetine giden bu ikinci yoldan gider. Ne geçmiş şeyden mahzun ve ne de gelecek şeyden hafv eder.

*Kur'ân'ın halis
ve tam şakirdi ise,
bir abddir. Fakat
a'zam-ı mahlûkata
karşı da ubudiyete
tenezzül etmez
ve Cennet gibi en
büyük ve a'zam
bir menfaati
gaye-i ubudiyet
yapmaz bir abd-i
azizdir.*

hâlık olan Rabbini unuttun, mevhum bir tabiata isnad ettin, âsârını es-baba verdin, o Hâlık'ın malını bâtil ma'bud olan tağutlara taksim ettin. Şu noktada ve o dehan nazarında, her zihayat, her bir insan, tek başıyla hadsiz a'dâya karşı mukavemet etmek ve nihayetsiz hâcâtın tahsiline çabalamak lâzım geliyor. Ve zerre gibi bir iktidar, ince tel gibi bir ihtiyâr, zail lem'a gibi bir şuur, çabuk söner şule gibi bir hayat, çabuk geçer dakika gibi bir ömürle, o hadsiz a'dâya ve hâcâta karşı dayanmaya mecbur oluyor. Halbuki, o biçare zihayatın sermayesi, binler matlublarından birisine kâfi gelmiyor. Musibete giriftar olduğu zaman, sağır, kör esbattan başka derdine derman beklemiyor. ^[2] وَمَا دُعَاءُ الْكَافِرِينَ إِلَّا فِي ضَلَالٍ

Senin karanlıklı dehan, nev-i beşerin gündüzünü geceye kalb etmiş. Yalnız o sıkıntılı, zulümlü ve zulmetli geceye ısındırmak için, yalancı, muvakkat lâmbalarla tenvir ettin. O lâmbalar sürurla beşerin yüzüne tebessüm etmiyorlar. Belki beşerin ağlanacak acı hallerindeki eblehâne gülmesine, o ışıklar müstehziyâne gülüp eğleniyor.

Her bir zihayat, senin şakirdlerin nazarında, zalimlerin hücumuna maruz, miskin birer musibetzededirler. Dünya bir matemhane-i umumiyedir. Dünyadaki sedalar ölümlerden, elemlerden gelen vaveylâlardır. Senden tam ders alan şakirdin, bir firavun olur. Fakat en hasis şeye ibadet eden ve menfaat gördüğü her şeyi kendine rab telâkki eden bir firavun-u zelildir.

Hem senin şakirdin mütemerriddir. Fakat bir lezzeti için nihayet zilleti kabul eden miskin bir mütemerriddir. Hasis bir menfaat için şeytanın ayağını öper derecede alçaklık gösterir.

Hem cebbardır. Fakat kalbinde bir nokta-i istinad bulamadığı için, zâtında gayet âciz bir cebbar-ı hodfuruştur.

O şakirdin gaye-i himmeti hevesat-ı nefsanıyeyi tatmin ve hamiyet ve fedakârlık perdesi altında kendi menfaat-i nefsinin arayan ve hırs ve gururunu teskin etmeye çalışan bir dessastır. Nefsinden başka ciddî olarak hiçbir şeyi sevmiyor, her şeyi nefesine feda ediyor.

Amma Kur'ân'ın halis ve tam şakirdi ise, bir abddir. Fakat a'zam-ı mahlûkata karşı da ubudiyete tenezzül etmez ve Cennet gibi en büyük ve a'zam bir menfaati gaye-i ubudiyet yapmaz bir abd-i azizdir.

Hem halim selimdir. Fakat Fâtır-ı Zülcelâl'inden başkasına, izni ve emri olmadan tezellüle tenezzül etmez bir halim-i âlihimmettir.

Hem fakirdir. Fakat onun Mâlik-i Kerim'i ona ileride iddihar ettiği mükâfatla bir fakir-i müstağnidir.

Hem zayıftır. Fakat kudreti nihayetsiz olan Seyyidinin kuvvetine istinad eden bir zaif-i kavîdir ki, Kur'ân hakikî bir şakirdine Cennet-i Ebediyeyi dahi gaye-i maksat yaptırmadığı halde,^[3] bu zail, fânî dünyayı ona gaye-i maksat hiç yapar mı?

[2]. Kâfirlerin duası boşa gitmekten başka bir şey yaramaz. (Ra'd Suresi: 14.)

[3]. Tevbe Suresi: 72.

İşte iki şakirdin himmetlerinin ne derece birbirinden farklı olduğunu anla!

Hem felsefe-i sakîmenin şakirdleriyle Kur'ân-ı Hakîmin tilmizlerinin hamiyetkârlık ve fedakârlıklarını bununla muvazene edebilirsiniz; şöyle ki:

Felsefenin şakirdi, kendi nefsi için kardeşinden kaçır, onun aleyhinde dava açar. Kur'ân'ın şakirdi ise, semavat ve arzdaki umum salih ibadî kendine kardeş telâkî ederek, gayet samimî bir surette onlara dua eder.^[4] Ve saadetleriyle mes'ud oluyor. Ve ruhunda şedid bir alâkayı onlara karşı his-seder ki, duasında ^[5] اٰغْفِرْ لِّلْمُؤْمِنِيْنَ وَالْمُؤْمِنَاتِ der. Hem en büyük şey olan Arş ve şemsi musahhar birer memur ve kendi gibi bir abd, bir mahlûk telâkî eder.

Hem iki şakirdin ulviyet ve inbisat-ı ruhlarını bundan kıyas et ki:

Kur'ân, kendi şakirdlerinin ruhuna öyle bir inbisat ve ulviyet verir ki, doksan dokuz taneli tesbihe bedel, doksan dokuz esma-i İlähiyenin cilvelerini gösteren doksan dokuz âlemlerin zerratını, birer tesbih taneleri olarak şakirdlerinin ellerine verir, "Evradlarınızı bununla okuyunuz" der. İşte, Kur'ân'ın tilmizlerinden Şah-ı Geylânî, Rufaî, Şazelî (ra) gibi şakirdleri, virdlerini okudukları vakit dinle, bak! Ellerinde silsile-i zerratı, katarat adetlerini, mahlûkatın aded-i enfasını tutmuşlar, onunla evradlarını okuyorlar, Cenab-ı Hakkı zikir ve tesbih ediyorlar.

İşte, Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın mu'cizâne terbiyesine bak ki, nasıl edna bir kederle ve küçük bir gamla başı dönüp sersemleşen ve küçük bir mikroba mağlûp olan bu küçük insan, terbiye-i Kur'ân ile ne kadar teâlî ediyor. Ve ne derece letaifi inbisat eder ki, koca dünya mevcudatını virdine tesbih olmakta kısa görüyor. Ve Cenneti zikir ve virdine gaye olmakta az gördüğü halde, kendi nefsinin Cenab-ı Hakkın edna bir mahlûkunun üstünde büyük tutmuyor.^[6] Nihayet izzet içinde nihayet tevazuu cem ediyor. Felsefe şakirdlerinin buna nisbeten ne derece pest ve aşağı olduğunu kıyas edebilirsiniz.

İşte, felsefe-i sakîme-i Avrupalıyeden yekçeşm olan dehasının yanlış gördüğü hakikatleri, iki cihana bakan, gayb-âşinâ parlak iki gözyle iki âleme nazar eden, beşer için iki saadete iki eliyle işaret eden hüda-i Kur'ânî der ki:

Ey insan! Senin elinde bulunan nefis ve malın senin mülkün değil, belki sana emanettir. O emanetin maliki her şeye kadîr, her şeyi bilir bir Rahîm-i Kerîmdir. O senin yanındaki mülkünü senden satın almak istiyor; tâ senin için muhafaza etsin, zayı olmasın. İleride mühim bir fiyat sana verecek. Sen muvazzaf ve memur bir askersin. Onun namıyla çalış ve hesabıyla amel et. Odur ki, muhtaç olduğun şeyleri sana rızık olarak gönderiyor ve senin takatin yetmediği şeylerden seni muhafaza eder. Senin şu hayatının gayesi,

Kur'ân, kendi şakirdlerinin ruhuna öyle bir inbisat ve ulviyet verir ki, doksan dokuz taneli tesbihe bedel, doksan dokuz esma-i İlähiyenin cilvelerini gösteren doksan dokuz âlemlerin zerratını, birer tesbih taneleri olarak şakirdlerinin ellerine verir, "Evradlarınızı bununla okuyunuz" der.

[4]. Bakara Suresi: 286; Âl-i İmran Suresi: 16, 147, 193; Naml Suresi: 19; Nuh Suresi: 28; İbrahim Suresi: 41.

[5]. Allah'ım! Mü'min erkek ve kadınları bağışla.

[6]. Bkz. Tirmizî, Zühd: 9; İbni Mâce: 19.

*Ey bu vatan
gençleri!
Frenkleri taklide
çalışmayınız.
Âyâ, Avrupa'nın
size ettikleri
hadsiz zulüm
ve adavetten
sonra, hangi
akıl ile onların
sefahet ve bâtil
efkârlarına ittiba
edip emniyet
ediyorsunuz?
Yok, yok! Sefihâne
taklit edenler,
ittiba değil, belki
şuursuz olarak
onların safına
iltihak edip kendi
kendinizi ve
kardeşlerinizi
idam ediyorsunuz.*

neticesi, o Mâlik'in esmasına ve şuunatına bir mazhariyettir. Sana bir musibet geldiği vakit, de: ^[7] *وَإِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ* Yani, "Ben Mâlik'imın hizmetindeyim, ey musibet! Eğer Onun izin ve rızasıyla geldinse, merhaba, safa geldin. Çünkü, elbette bir vakit Ona döneceğiz ve Onun huzuruna gideceğiz ve Ona müştakız. Madem her halde bir zaman bizi hayatın tekâlifinden âzâd edecektir; haydi, ey musibet, o terhis ve o âzâd etmek senin elinle olsun, razıyım. Eğer benim emanet muhafazasında ve vazifeperverliğimi tecrübe suretinde sana emir ve irade etmiş, fakat sana teslim olmağlıma izin ve rızası olmazsa, benim takatim yettikçe, emin olmayana, Mâlik'imın emanetini teslim etmem" der.

İşte, binden bir numune olarak, deha-i felsefinin ve hüda-i Kur'ânînin verdikleri derslerin derecelerine bak. Evet, iki tarafın hakikat-i hali, sâbıkan beyan edilen tarzla gidiyor. Fakat hidayet ve dalâlette insanların dereceleri mütefavittir, gâfletin mertebeleri muhtelifdir. Herkes her mertebede bu hakikati tamamıyla hissedemez. Çünkü gâflet, hissi iptal ediyor. Ve bu zamanda öyle bir derecede iptal-i his etmiş ki, bu elîm elemnin acısını ehl-i medeniyet hissetmiyorlar. Fakat hassasiyet-i ilmîyenin tezayüdüyle ve her günde otuz bin cenazeyi gösteren mevzin ikazatıyla o gâflet perdesi parçalanıyor. Ecnebilerin tağutlarıyla ve fûnun-u tabiiyeleriyle dalâlete gidenlere ve onları körü körüne taklit edip ittiba edenlere binler nefrin ve teessüfler!^[8]

Ey bu vatan gençleri! Frenkleri taklide çalışmayınız. Âyâ, Avrupa'nın size ettikleri hadsiz zulüm ve adavetten sonra, hangi akıl ile onların sefahet ve bâtil efkârlarına ittiba edip emniyet ediyorsunuz? Yok, yok! Sefihâne taklit edenler, ittiba değil, belki şuursuz olarak onların safına iltihak edip kendi kendinizi ve kardeşlerinizi idam ediyorsunuz. Agâh olunuz ki, siz ahlâksızcasına ittiba ettikçe, hamiyet davasında yalancılık ediyorsunuz. Çünkü şu surette ittibanız, milliyetinize karşı bir istihfaftır ve millete bir istihzadır.

هُدَيْنَا اللَّهُ وَإِيَّاكُمْ إِلَى الصِّرَاطِ الْمُسْتَقِيمِ^[9]

[Lem'alar, Yeni Asya Neşriyat 2017, s. 208, 215]

Sual: Yahudi ve Nasara ile muhabbetten Kur'ân'da nehiy vardır.

^[10] *لَا تَتَّخِذُوا الْيَهُودَ وَالنَّصَارَىٰ أَوْلِيَاءَ* ("Yahudileri ve Hıristiyanları dost edinmeyin." Mâide Sûresi, 5:51.) Bununla beraber nasıl dost olunuz dersiniz?

Cevap: Evvelâ: Delil kat'iyü'l-metîn olduğu gibi, kat'iyü'd-delâlet olmak gerektir. Halbuki tevil ve ihtimalin mecâli vardır. Zira, nehy-i Kur'ânî âmm değildir, mutlaktır. Mutlak ise, takyid olunabilir. Zaman bir büyük müfessirdir; kaydını izhar etse, itiraz olunmaz. Hem de hüküm müştak

[7]. Hiç şüphesiz biz Allah'ın kullarıyız ve sonunda yine Ona döneceğiz. (Bakara Suresi: 156.)

[8]. Bkz. Âl-i İmran Suresi: 100.

[9]. Allah bizi ve sizi sırat-ı müstakimde eylesin.

[10]. Allah'ım! Mü'min erkek ve kadınları bağışla.

üzerine olsa, me'haz-ı iştikakı, illet-i hüküm gösterir. Demek bu nehiy, Yahudi ve Nasara ile Yahudiyet ve Nasranıyet olan aynaları hasebiyledir.

Hem de bir adam zâtı için sevilmez. Belki muhabbet, sıfat veya san'atı içindir. Öyleyse herbir Müslümanın herbir sıfatı

Müslüman olması lâzım olmadığı gibi, herbir kâfirin dahi bütün sıfat ve san'atları kâfir olmak lâzım gelmez. Binaenaleyh, Müslüman olan bir sıfatı veya bir san'atı, istihsan etmekle iktibas etmek neden câiz olmasın? Ehl-i kitaptan bir haremin olsa elbette seveceksin!

Saniyen: Zaman-ı Saadette bir inkılâb-ı azîm-i dinî vücuda geldi. Bütün ezhânı nokta-i dine çevirdiğinden, bütün muhabbet ve adaveti o noktada toplayıp muhabbet ve adavet ederlerdi. Onun için, gayr-ı müslimlere olan muhabbetten nifak kokusu geliyordu. Lâkin, şimdi âlemdeki bir inkılâb-ı acîb-i medenî ve dünyevîdir. Bütün ezhânı zapt ve bütün ukulü meşgul eden nokta-i medeniyet, terakki ve dünyadır. Zaten onların ekserisi, dinlerine o kadar mukayyed değildirlere. Binaenaleyh, onlarla dost olmamız, medeniyet ve terakkilerini istihsan ile iktibas etmektir. Ve her saadet-i dünyeviyenin esası olan âsâyişi muhafazadır. İşte bu dostluk, kat'iyen nehy-i Kur'ânîde dahil değildir.

[Münazarat, Yeni Asya Neşriyat, s. 71]

Ben bu zaman ve zeminde, beşerin hayat-ı içtimaiye medresesinde ders aldım ve bildim ki: Ecnebler, Avrupalılar terakkide istikbale uçmalarıyla beraber; bizi maddî cihette kurun-u vustâda durduran ve tevkif eden, altı tane hastalıktır. O hastalıklar da bunlardır: Birincisi: Ye'sin, ümitsizliğin içimizde hayat bulup dirilmesi.

İkincisi: Sıdkın hayat-ı içtimaiye-i siyasiyede ölmesi.

Üçüncüsü: Adâvete muhabbet.

Dördüncüsü: Ehl-i imanı birbirine bağlayan nuranî rabitaları bilmemek.

Beşincisi: Çeşit çeşit sarî hastalıklar gibi intişar eden istibdat.

Altıncısı: Menfaat-i şahsiyesine himmeti hasretmek.

Bu altı dehşetli hastalığın ilâcını da, bir tıp fakültesi hükmünde, hayat-ı içtimaiyemize, eczahane-i Kur'âniye'den ders aldığım "altı kelime" ile beyan ediyorum. Mualecenin esasları, onları biliyorum.

Birinci Kelime: "El-emel." Yani, rahmet-i İlâhiyeye kuvvetli ümit beslemek.

Evet, ben kendi hesabıma aldığım dersime binaen, ey İslâm cemaati, müjde veriyorum ki: Şimdiki âlem-i İslâmın saadet-i dünyeviyesi, bâhusus Osmanlıların saadeti ve bilhassa İslâmın terakkisi onların intibahıyla olan Arabın saadetinin fecr-i sadıkının emâreleri inkişafa başlıyor.

Ve saadet güneşinin de çıkması yakınlaşmış. Ye'sin burnunun yağmına olarak ben dünyaya iştirecek derecede kanaat-i kat'iyemle derim: İstikbal, yalnız ve yalnız İslâmiyetin olacak. Ve hâkim, hakaik-i Kur'âniye ve imaniye

*Şimdiki âlem-i
İslâmın saadet-i
dünyeviyesi,
bâhusus
Osmanlıların
saadeti ve
bilhassa İslâmın
terakkisi onların
intibahıyla olan
Arabın saadetinin
fecd-i sadıkının
emâreleri inkişafa
başlıyor.*

*Hakikat-i
İslâmiyetin
kuvveti
nispetinde,
Müslümanlar
o kuvvete göre
hareket etmeleri
derecesinde ehl-i
İslâm temeddün
edip terakki
ettiğini tarih
gösteriyor.*

olacak. Öyleyse, şimdiki kader-i İllâhî ve kısmetimize razı olmalıyız ki, bize parlak bir istikbal, ecnebîlere müşevveş bir mâzi düşmüş.

Bu dâvâma çok bürhanlardan ders almışım. Şimdi o bürhanlardan mukaddematlı bir buçuk bürhanı zikredeceğim. O bürhanın mukaddematına başlıyoruz:

İşte, İslâmiyetin hakaiki hem mânen, hem maddeten terakki etmeye kabîl ve mükemmel bir istidadı var.

Birinci cihet olan mânen terakki ise: Biliniz, hakikî vukuatı kaydeden tarih, hakikate en doğru şahittir. İşte, tarih bize gösteriyor. Hattâ, Rus'u mağlûp eden Japon Başkumandanının İslâmiyetin hakkaniyetine şehadeti de şudur ki:

Hakikat-i İslâmiyetin kuvveti nispetinde, Müslümanlar o kuvvete göre hareket etmeleri derecesinde ehl-i İslâm temeddün edip terakki ettiğini tarih gösteriyor. Ve ehl-i İslâmın hakikat-i İslâmiyede zaafiyeti derecesinde tevahhuş ettiklerini, vahşete ve tedennîye düştüklerini ve hercümerc içinde belâlara, mağlûbiyetlere düştüklerini tarih gösteriyor. Sair dinler ise bilâkistir. Yani, salâbet ve taassuplarının zaafiyeti nisbetinde temeddün ve terakki ettikleri gibi, dinlerine salâbet ve taassuplarının kuvveti derecesinde de tedennî ve ihtilâllere maruz kaldıklarını tarih gösteriyor. Şimdiye kadar zaman böyle geçmiş.

Hem Asr-ı Saadetten şimdiye kadar hiçbir tarih bize göstermiyor ki, bir Müslümanın muhakeme-i akliye ile ve delil-i yakînî ile ve İslâmiyete tercih etmekle, eski ve yeni ayrı bir dine girdiğini tarih göstermiyor. Avâmın delilsiz, taklidi bir surette başka dine girmesinin bu meselede ehemmiyeti yok. Dinsiz olmak da başka meseledir. Halbuki, bütün dinlerin etbâları ise-hatta en ziyade dinine taassup gösteren İngilizlerin ve eski Rusların-muhakeme-i akliye ile İslâmiyete dahil olduklarını ve günden güne, bazı zaman takım takım, kat'î bürhan ile İslâmiyete girdiklerini tarihler bize bildiriyorlar.

Eğer biz ahlâk-ı İslâmiyenin ve hakaik-i imaniyenin kemâlâtını ef'âlimizle izhar etsek, sair dinlerin tâbileri, elbette cemaatlerle İslâmiyete girecekler; belki küre-i arzın bazı kıt'aları ve devletleri de İslâmiyete dehâlet edecekler.

Hem nev-i beşer, hususan medeniyet fenlerinin ikazatıyla uyanmış, intibaha gelmiş, insaniyetin mahiyetini anlamış. Elbette ve elbette dinsiz, başıboş yaşamazlar. Ve olamazlar. En dinsizi de dine iltica etmeye mecburdur. Çünkü, acz-i beşerî ile beraber hadsiz musibetler ve onu inciten hâricî ve dahilî düşmanlara karşı istinat noktası; ve fakıryla beraber hadsiz ihtiyâcâta müptelâ ve ebede kadar uzanmış arzularına medet ve yardım edecek istidad noktası, yalnız ve yalnız Sâni-i Âlemi tanımak ve iman etmek ve âhirete inanmak ve tasdik etmekten başka, uyanmış beşerin çaresi yok...

Kalbin sadefinde din-i hakkın cevheri bulunmazsa, beşerin başında maddî, mânevî kıymetler kopacak ve hayvanatın en bedbahtı, en perişanı olacak.

Hâsıl-ı kelâm: Beşer bu asırda harplerin ve fenlerin ve dehşetli hadiselerin ikazatıyla uyanmış ve insaniyetin cevherini ve câmi istidadını hissetmiş.

Ve insan, acip cemiyetli istidadıyla yalnız bu kısacık, dağdağalı dünya hayatı için yaratılmamış. Belki ebede meb'ustur ki, ebede uzanan arzular mahiyetinde var. Ve bu dar, fâni dünya, insanın nihayetsiz emel ve arzularına kâfi gelmediğini herkes bir derece hissetmeye başlamış.

Hattâ insaniyetin bir kuvâsı ve hâdimi olan kuvve-i hayaliyeye denilse, "Sana dünya saltanatı ile beraber bir milyon sene ömür olacak; fakat sonunda hiç dirilmeyecek bir surette bir idam senin başına gelecek." Elbette hakikî insaniyetini kaybetmeyen ve intibaha gelmiş o insanın hayali, sevinç ve beşarete bedel, derinden derine teessüf ve evvahlarla saadet-i ebediyenin bulunmamasına ağlayacak.

İşte bu nükte içindir ki, herkesin kalbinde derinden derine bir din-i hakkı aramak meyli çıkmış. Her şeyden evvel, ölüm idamına karşı din-i haktaki bir hakikati arıyor ki kendini kurtarsın. Şimdiki hal-i âlem bu hakikate şehadet eder.

Kırk beş sene sonra, tamamıyla beşerin bu ihtiyac-ı şedidini, dinsizliğin zuhuruyla küre-i arzın kıt'aları ve devletleri birer insan gibi hissetmeye başlamışlar. Hem âyat-ı Kur'âniye başlarında ve âhirlerinde beşeri aklına havale eder, "Aklına bak" der. "Fikrine, kalbine müracaat et, meşveret et, onunla görüş ki bu hakikati bilesin" diyor.

Meselâ, bakınız, o âyetlerin başında ve âhirlerinde diyor ki: "Neden bakmıyorsunuz? İbret almıyorsunuz? Bakınız ki, hakikati bilesiniz." "Biliniz" ve "Bil" hakikatine dikkat et. "Acaba neden beşer bilemiyorlar, cehl-i mürkkebe düşüyorlar? Neden taakkul etmiyorlar, divaneliğe düşerler? Neden bakmıyorlar, hakkı görmeye kör olmuşlar? Neden insan sergüzeşt-i hayatında, hâdisat-ı âlemden tahattur ve tefekkür etmiyor ki, istikamet yolunu bulsun? Neden tefekkür ve tedebbür ve aklen muhakeme etmiyorlar, dalâlete düşüyorlar? Ey insanlar, ibret alın! Geçmiş kurunlardan ibret alıp gelecek mânevî belâlardan kurtulmaya çalışınız" mânâsında gelen âyetlerin bu cümlelerine kıyasen, çok âyetlerde, beşeri, aklına, fikriyle meşverete havale ediyor.

Ey bu Câmi-i Emevîdeki kardeşlerim gibi âlem-i İslâmın cami-i kebirinde olan kardeşlerim! Siz de ibret alın. Bu kırk beş senedeki bu dehşetli hadisattan ibret alın. Tam aklınızı başınıza alın, ey mütefekkir ve akıl sahibi ve kendini münevver telâkki edenler!

Hâsıl-ı kelâm: Biz Kur'ân şakirtleri olan Müslümanlar, bürhana tâbi oluyoruz, akıl ve fikir ve kalbimizle hakaik-i imaniyeye giriyoruz. Başka dinlerin bazı efradları gibi ruhbanları taklit için bürhanı bırakmıyoruz. Onun için akıl ve ilim ve fen hükmettiği istikbalde, elbette bürhan-ı akliye istinat eden ve bütün hükümlerini akla tespit ettiren Kur'ân hükmedecek. Hem de İslâmiyet güneşinin tutulmasına, inkişafına ve beşeri tenvir etmesine mümanaat eden perdeler açılmaya başlamışlar. O mümanaat edenler çekilmeye başlıyorlar. Kırk beş sene evvel o fecrin emâreleri görüldü. Yetmiş birde fecr-i sâdık başladı veya başlayacak. Eğer bu fecr-i kâzip de olsa, otuz-kırk sene sonra fecr-i sâdık çıkacak.

*Hâsıl-ı kelâm:
Biz Kur'ân şakirtleri olan Müslümanlar, bürhana tâbi oluyoruz, akıl ve fikir ve kalbimizle hakaik-i imaniyeye giriyoruz. Başka dinlerin bazı efradları gibi ruhbanları taklit için bürhanı bırakmıyoruz.*

*Evet, meşhurdur
ki: "En kat'î
fazilet odur ki,
düşmanları dahi o
faziletin tasdikine
şehadet etsin."*

Evet, hakaik-i İslâmiyetin mazi kıtas"n" tamamen istilâsına sekiz dehşetli mânialar mümanaat ettiler.

Birinci, ikinci, üçüncü mâniler: Ecnebilerin cehli ve o zamanda vahşetleri ve dinlerine taassuplarıdır. Bu üç mâni, mârifet ve medeniyetin mehasini ile kırıldı, dağılmaya başlıyor.

Dördüncü ve beşinci mâniler: Papazların ve ruhanî reislerin riyasetleri ve tahakkümleri ve ecnebilerin körü körüne onları taklit etmeleridir. Bu iki mâni dahi fikr-i hürriyet ve meyl-i taharrî-i hakikat nev-i beşerde başlamasıyla, zeval bulmaya başlıyor.

Altıncı, yedinci mâniler: Bizdeki istibdat ve şeriatın muhalefetinden gelen sû-i ahlâkımız mümanaat ediyordular. Bir şahıstaki münferid istibdat kuvveti şimdi zeval bulması, cemaat ve komitenin dehşetli istibdatlarının otuz-kırk sene sonra zeval bulmasına işaret etmekle ve hamiyet-i İslâmiyenin şiddetli feveranı ile sû-i ahlâkın çirkin neticeleri görülmesiyle bu iki mâni de zeval buluyor ve bulmaya başlamış. İnşallah tam zeval bulacak.

Sekizinci mâni: Fünun-u cedidenin bazı müspet mesâili, hakaik-i İslâmiyenin zahirî mânâlarına muhalif ve muarız tevehhüm edilmesiyle, zaman-ı mazideki istilâsına bir derece set çekmiş. Meselâ, küre-i arza emr-i İlâhî ile nezarete memur "Sevr" ve "Hût" namlarında iki ruhanî melâikeyi dehşetli cismânî bir öküz, bir balık tevehhüm edip, ehl-i fen ve felsefe hakikati bilmediklerinden, İslâmiyete muarız çıkmışlar.

Bu misal gibi yüz misal var ki, hakikati bilindikten sonra, en muannit filozof da teslim olmaya mecbur oluyor. Hattâ Risale-i Nur, Mucizat-ı Kur'âniye risalesinde, fennin iliştiği bütün âyetlerin her birisinin altında Kur'ân'ın bir lem'a-i i'câzını gösterip, ehl-i fennin medar-ı tenkit zannettikleri Kur'ân-ı Kerîmin cümle ve kelimelerinde fennin eli yetişmediği yüksek hakikatleri izhar edip en muannit filozofu da teslime mecbur ediyor. Meydandadır, isteyen bakabilir. Ve baksın, bu mâni, kırk beş sene evvel söylenen o sözden sonra nasıl kırıldığını görsün.

Evet, bazı muhakkikin-i İslâmiyenin bu yolda telifatları var. Bu sekizinci dehşetli mânianın zir ü zeber olacağına emareler görünüyor.

Evet, şimdi olmasa da, otuz-kırk sene sonra fen ve hakiki mârifet ve medeniyetin mehasini, bu üç kuvveti tam teçhiz edip, cihazatını verip, o sekiz mânileri mağlûp edip dağıtmak için taharrî-i hakikat meylânını ve insafı ve muhabbet-i insanıyeti, o sekiz düşman taifesinin sekiz cephesine göndermiş. Şimdi onları kaçırmaya başlamış. İnşallah, yarım asır sonra onları darma dağın edecek.

Evet, meşhurdur ki: "En kat'î fazilet odur ki, düşmanları dahi o faziletin tasdikine şehadet etsin." İşte yüzer misallerinden iki misal:

Birincisi: On dokuzuncu asrın ve Amerika kıt'asının en meşhur filozofu Mister Carlyle, en yüksek sadasıyla, çekinmeyerek, filozoflara ve Hıristiyan âlimlerine neşriyatıyla bağırarak böyle diyor, eserlerinde şöyle yazmış:

"İslâmiyet gayet parlak bir ateş gibi doğdu. Sair dinleri kuru ağacın dalları gibi yuttu. Hem bu yutmak İslâmiyetin hakkı imiş. Çünkü sair dinler fakat Kur'ân'ın tasdikine mazhar olmayan kısmı-hiç hükmündedir."

Hem Mister Carlyle yine diyor:

"En evvel kulak verilecek sözlerin en lâyıkı Muhammed'in (aleyhissalâtu vesselâm) sözüdür. Çünkü, hakikî söz, onun sözleridir."

Hem yine diyor ki:

"Eğer hakikat-i İslâmiyette şüphe etsen, bedihyat ve zaruriyat-ı kat'iyede iştibah edersin. Çünkü, en bedihî ve zarurî bir hakikat ise İslâmiyettir."

İşte bu meşhur filozof, İslâmiyet hakkında bu şehadetini, eserinde müteferrik yerde yazmış.

İkinci misal: Avrupa'nın asr-ı âhirde en meşhur bir filozofu Prens Bismark diyor ki:

"Ben bütün kütüb-ü semaviyeyi tetkik ettim. Tahrif olmalarına binaen, beşerin saadeti için aradığım hakikî hikmeti bulamadım. Fakat Muhammed'in (aleyhissalâtu vesselâm) Kur'an'ını umum kütüplerin fevkinde gördüm. Her kelimesinde bir hikmet buldum. Bunun gibi beşerin saadetine hizmet edecek bir eser yoktur. Böyle bir eser, beşerin sözü olamaz. Bunu Muhammed'in (aleyhissalâtu vesselâm) sözüdür diyenler, ilmin zaruriyatını inkâr etmiş olurlar. Yani, Kur'an Allah kelâmı olduğu bedihidir."

İşte Amerika ve Avrupa'nın zekâ tarlaları Mister Carlyle ve Bismarck gibi böyle dâhi muhakkikleri mahsulât vermesine istinaden, ben de bütün kanaatimle derim ki:

Avrupa ve Amerika İslâmiyetle hamiledir; günün birinde bir İslâmî devlet doğuracak. Nasıl ki Osmanlılar Avrupa ile hamile olup bir Avrupa devleti doğurdu.

Ey Cami-i Emevideki kardeşlerim ve yarım asır sonraki âlem-i İslâm camiindeki ihvanlarım! Acaba baştan buraya kadar olan mukaddemeler netice vermiyor mu ki, istikbalin kıt'alarında hakikî ve mânevî hâkim olacak ve beşeri dünyevî ve uhrevî saadete sevk edecek yalnız İslâmiyettir ve İslâmiyete inkılâp etmiş ve hurafattan ve tahrifattan sıyrılacak İsevîlerin hakikî dinidir ki Kur'an'a tâbi olur, ittifak eder.

İkinci cihet: Yani, maddeten İslâmiyetin terakkisinin kuvvetli sebepleri gösteriyor ki, maddeten dahi İslâmiyet istikbale hükmedecek. Birinci cihet, mâneviyat cihetinde terakkiyatı ispat ettiği gibi; bu ikinci cihet dahi maddî terakkiyatını ve istikbaldeki hâkimiyetini kuvvetli gösteriyor. Çünkü âlem-i İslâmın şahs-ı mânevîsinin kalbinde, gayet kuvvetli ve kırılmaz "beş kuvvet" içtima ve imtizaç edip yerleşmiş.

Birincisi: Bütün kemâlâtın üstadı ve üç yüz yetmiş milyon nefisleri bir tek nefis hükmüne getirebilen ve hakikî bir medeniyetle ve müsbet ve doğru fenlerle teşhiz edilmiş olan ve hiçbir kuvvet onu kıramayacak bir mahiyette bulunan hakikat-i İslâmiyettir.

İkinci kuvvet: Medeniyet ve san'atın hakikî üstadı ve vesilelerin ve mebâdilerin tekemmülüyle cihazlanmış olan şedid bir ihtiyaç ve belimizi kıran tam bir fakr, öyle bir kuvvettir ki, susmaz ve kırılmaz.

Üçüncü kuvvet: Yüksek şeylere müsabaka suretinde beşere yüksek mak-satları ders veren ve o yolda çalıştıran ve istibdâdâtı parça parça eden ve ulvî hisleri heyecana getiren ve gıpta ve hased ve kıskançlık ve rekabetle

*Avrupa ve
Amerika
İslâmiyetle
hamiledir;
günün birinde
bir İslâmî devlet
doğuracak. Nasıl
ki Osmanlılar
Avrupa ile hamile
olup bir Avrupa
devleti doğurdu.*

*Evet, bakınız,
zaman hatt-ı
müstakim
üzerine hareket
etmiyor ki, mebde
ve müntehâsı
birbirinden
uzaklaşsın. Belki
küre-i arzın
hareketi gibi
bir daire içinde
dönüyor.*

ve tam uyanmakla ve müsabaka şevkiyle ve teceddüd meyliyle ve temeddün meylânıyla teşhiz edilen üçüncü kuvvet, yalnız hürriyet-i şer'iyedir. Yani, insaniyete lâyük en yüksek kemalâta olan meyil ve arzu ile cihazlanmış olmak.

Dördüncü kuvvet: Şefkatle cihazlanmış şehamet-i imaniyedir. Yani tezellül etmemek, haksızlara, zâlimlere zillet göstermemek, mazlumları da zelil etmemek. Yani, hürriyet-i şer'iyenin esasları olan müstebitlere dalkavukluk etmemek ve biçarelere tahakküm ve tekebbür etmemektir.

Beşinci kuvvet: İzzet-i İslâmiyedir ki, i'lâ-yı kelimetullahı ilân ediyor. Ve bu zamanda i'lâ-yı kelimetullah, maddeten terakkiye mütevakıf; medeniyet-i hakikiyeye girmekle i'lâ-yı kelimetullah edilebilir. İzzet-i İslâmiyenin iman ile kat'î verdiği emri, elbette âlem-i İslâmın şahs-ı mânevîsi, o kat'î emri istikbalde tam yerine getireceğine şüphe edilmez.

Evet, nasıl ki eski zamanda İslâmiyetin terakkisi, düşmanın taassubunu parçalamak ve inadını kırmak ve tecavüzatını def etmek, silâhla, kılıçla olmuş. İstikbalde silâh, kılıç yerine hakikî medeniyet ve maddî terakki ve hak ve hakkaniyetin mânevî kılıçları düşmanları mağlûp edip dağıtacak.

Biliniz ki: Bizim muradımız, medeniyetin mehasini ve beşere menfaati bulunan iyilikleridir. Yoksa medeniyetin günahları, seyyiatları değil ki, ahmaklar o seyyiatları, o sefahetleri mehasin zannedip, taklit edip malımızı harap ettiler. Ve dini rüşvet verip dünyayı da kazanamadılar. Medeniyetin günahları iyiliklerine galebe edip seyyiatı hasenatına racih gelmekle, beşer iki harb-i umumî ile iki dehşetli tokat yiyip o günahkâr medeniyeti zîr ü zember edip öyle bir kustu ki, yeryüzünü kanla bulaştırdı. İnşallah, istikbaldeki İslâmiyetin kuvvetiyle medeniyetin mehasini galebe edecek, zemin yüzünü pisliklerden temizleyecek, sulh-u umumîyi de temin edecek.

Evet, Avrupa'nın medeniyeti fazilet ve hüda üstüne tesis edilmediğinden, belki heves ve hevâ, rekabet ve tahakküm üzerine bina edildiğinden, şimdiye kadar medeniyetin seyyiatı hasenatına galebe edip ihtilâlcî komitelerle kurtlaşmış bir ağaç hükmüne girdiği cihetle, Asya medeniyetinin galebesine kuvvetli bir medar, bir delil hükmündedir. Ve az vakitte galebe edecektir.

Acaba istikbale karşı ehl-i iman ve İslâm için böyle maddî ve mânevî terakkiyata vesile ve kuvvetli, sarsılmaz esbab varken ve demiryolu gibi istikbal saadetine yol açıldığı halde, nasıl meyus olup ye'se düşüyorsunuz ve âlem-i İslâmın kuvve-i mâneviyesini de kırılıyorsunuz? Ve yeis ve ümitsizlikle zannediyorsunuz ki, "Dünya herkese ve ecnebilere terakki dünyasıdır. Fakat, yalnız biçare ehl-i İslâm için tedennî dünyası oldu" diye pek yanlış bir hatâya düşüyorsunuz.

Mâdem meylülistikmal (tekâmül meyli) kâinatta fitrat-ı beşeriyede fitraten derc edilmiş. Elbette, beşerin zulüm ve hatasıyla başına çabuk bir kıyamet kopmazsa, istikbalde hak ve hakikat, âlem-i İslâmda nev-i beşerin eski hatiatına kefarete olacak bir saadet-i dünyeviyeyi de gösterecek inşaallah.

Evet, bakınız, zaman hatt-ı müstakim üzerine hareket etmiyor ki, mebde ve müntehâsı birbirinden uzaklaşsın. Belki küre-i arzın hareketi gibi bir daire içinde dönüyor. Bazan terakki içinde yaz ve bahar mevsimi gösterir.

Bazan tedennî içinde kış ve fırtına mevsimini gösterir. Her kıştan sonra bir bahar, her geceden sonra bir sabah olduğu gibi, nev-i beşerin dahi bir sabahı, bir baharı olacak inşaallah. Hakikat-i İslâmiyenin güneşiyle, sulh-u umumî dairesinde hakikî medeniyeti görmeyi rahmet-i İllâhiyeden bekleyebilirsiniz.

Dersin başında, bir buçuk bürhanı dâvâmıza şahit göstereceğiz demiştik. Şimdi bir bürhan mücmelen bitti. O dâvânın yarı bürhanı da şudur ki:

Fenlerin casus gibi tetkikatiyle ve hadsiz tecrübelerle sabit olmuş ki, kâinatın nizamında galib-i mutlak ve maksud-u bizzat ve Sâni-i Zülcelâlin hakikî maksatları, hayır ve hüsün ve güzellik ve mükemmeliyettir. Çünkü kâinata ait fenlerden her bir fen, küllî kaideleriyle bahsettiği nev ve taifede öyle bir intizam ve mükemmeliyet gösteriyor ki, ondan daha mükemmel, akıl bulamıyor.

Meselâ, tıbbâ ait teşrih-i beden-i insanî fenni ve kozmografyaya tâbi Manzume-i Şemsiye fenni, nebatat ve hayvanata ait fenler gibi bütün fenlerin her birisi, küllî kaideleriyle o bahsettiği kısımda Sâni-i Zülcelâl'in o nevideki nizamında mu'cizat-ı kudretini ve hikmetini ve ^[11] أَحْسَنَ كُلِّ شَيْءٍ خَلْقَهُ hakikatini gösteriyor.

Hem istikra-i tâmme ve tecrübe-i umumî gösteriyor, netice veriyor ki: Şer, kubh, çirkinlik, bâtil, fenalık, hilkat-i kâinata cüz'îdir. Maksut değil, tebedîr ve dolayısıyladır. Yani, meselâ çirkinlik, çirkinlik için kâinata girmemiş; belki güzelliğin bir hakikati çok hakikatlere inklâp etmek için, çirkinlik bir vâhid-i kıyasî olarak hilkate girmiş. Şer, hattâ şeytan dahi, beşerin hadsiz terakkîyatına müsabaka ile vesile olmak için beşere musallat edilmiş. Bunlar gibi, cüz'î şerler, çirkinlikler, küllî güzelliklere, hayırlara vesile olmak için kâinata halk edilmiş.

İşte, kâinata hakikî maksat ve netice-i hilkat, istikra-i tâmme ile ispat ediyor ki, hayır ve hüsün ve tekemmül esastır ve hakikî maksut onlardır. Elbette beşer, bu kadar zulmî küfriyatlarıyla zemin yüzünü mülevves ve perişan ettikleri halde, cezasını görmeden ve kâinattaki maksud-u hakikîye mazhar olmadan dünyayı bırakıp ademe kaçamayacak, belki Cehennem hapsine girecek.

Hem istikrâ-i tâmme ile ve fenlerin tahkikatiyle sabit olmuş ki, mahlûkat içinde en mükerrem, en ehemmiyetli beşerdir. Çünkü beşer, hilkat-i kâinattaki zahirî esbab ve neticelerinin mabeynindeki basamakları ve tensesül eden illetlerin ve sebeplerin münasebetlerini aklıyla keşfedip san'at-ı İllâhiyeyi ve muntazam hikmeti icadat-ı Rabbaniyenin taklidini sanatçıyla yapmak ve ef'âl-i İllâhiyeyi anlamak için ve san'at-ı İllâhiyeyi bilmek ve cüz'î ilmiyle ve sanatlar'yla anlamak için bir mizan, bir mikyas kendi cüz'î ihtiyarıyla işlediği maddelerle, Halık-ı Zülcelâlin küllî, muhît ef'âl ve sıfatlarını bilerek kâinatın en eşref, en ekrem mahlûku beşer olduğunu ispat ediyor.

Hem İslâmiyetin kâinata ve beşere ait hakikatlerinin şهادetiyle mükerrem beşer içinde en eşref ve en âlâsı, ehl-i hak ve hakikat olan ehl-i

Kâinata hakikî maksat ve netice-i hilkat, istikra-i tâmme ile ispat ediyor ki, hayır ve hüsün ve tekemmül esastır ve hakikî maksut onlardır. Elbette beşer, bu kadar zulmî küfriyatlarıyla zemin yüzünü mülevves ve perişan ettikleri halde, cezasını görmeden ve kâinattaki maksud-u hakikîye mazhar olmadan dünyayı bırakıp ademe kaçamayacak, belki Cehennem hapsine girecek.

[11]. O yarattığı her şeyi en güzel yapandır. (Secde Suresi: 7.)

Elhasıl: Madem mezkûr kat'î hakikatlarla bu kâinatın en müntehap netice ve Halıkın nazarında en ehemmiyetli mahlûk beşerdir.

İslâmiyet, hem istikrâ-i tâmm ile, tarihlerin şهادetiyle, en mükerrer beşer içindeki en müşerref olan ehl-i hakkın içinde dahi bin mu'cizâtı ve çok yüksek ahlâkının ve İslâmiyet ve Kur'an hakikatlerinin şهادetiyle en efdal, en yüksek olan Muhammed Aleyhissalâtü Vesselâmdır.

Madem bu yarı bürhanın üç hakikati böyle haber veriyor. Acaba hiç mümkün müdür ki, nev-i beşer, şekavetiyle bu kadar fenlerin şهادetini cerh edip, bu istikrâ-i tâmmeyi kırıp, meşiet-i İlâhiyeye ve kâinatı içine alan hikmet-i ezeliyeye karşı temerrüd edip, şimdide kadar ekseriyetle yaptığı gibi, o zâlimane vahşetinde ve mütemerridâne küfründe ve dehşetli tahribatında devam edebilsin? Ve İslâmiyet aleyhinde bu halin devam etmesi hiç mümkün müdür?

Ben bütün kuvvetimle, hadsiz lisanım olsa, o hadsiz lisanlarla kasem ederim ki, âlemi bu nizam-ı ekmel ile, bu kâinatı zerreden seyyarata kadar, sinek kanadından semavat kandillerine kadar nihayet bir hikmet-i intizam ile halkeden Hakîm-i Zülcelâle ve Sâni-i Zülcemâle o hadsiz lisanlarla kasem ediyoruz ki, beşer hiçbir cihetle bütün enva-i kâinata muhalif olarak ve küçük kardeşleri olan sair tâîfelere zıt olarak kâinatın nizamına, küllî şerhleriyle muhalefet edip nev-i beşerde şerrin hayra galebesine binler senede sebep olan o zakkumları yiyip hazmetmesi mümkün değil.

Bunun imkânı ancak ve ancak bu farz-ı muhal ile olabilir ki, beşer bu âleme emanet-i kübrâ mertebesinde ve halife-i rû-yi zemin makamında sair envâ-i kâinata büyük ve mükerrer bir kardeş olduğu halde en edna, en berbat, en perişan, en muzır ve ehemmiyetsiz, hırsızcasına ve dolayısıyla bu kâinat içine girmiş, karıştırmış. Bu farz-ı muhal, hiçbir cihetle kabul olunamaz. Bu hakikat için, elbette bu yarım bürhanımız netice veriyor ki, âhirette cennet ve cehennem zarurî vücutları gibi hayır ve hak din istikbalde mutlak galebe edecektir. Tâ ki, nev-i beşerde dahi sair nevilere gibi hayır ve fazilet galib-i mutlak olacak. Tâ beşer de sair kâinatın kardeşlerine müsâvi olabilsin ve sırr-ı hikmet-i ezeliyeye nev-i beşerde dahi "takarrur etti" denilebilsin.

Elhasıl: Madem mezkûr kat'î hakikatlarla bu kâinatın en müntehap netice ve Halıkın nazarında en ehemmiyetli mahlûk beşerdir. Elbette ve elbette ve hayat-ı bakiyede cennet ve cehennemi, bilbedahe, beşerdeki şimdide kadar zâlimane vaziyetler cehennem vücutunu; ve fitratındaki küllî istidâdat-ı kemaliyesi ve kâinatı âlakadar eden hakaik-i imaniyesi, cenneti bedahetle istilzam ettiği gibi, her halde iki harb-i umumî ile ettiği ve kâinatı ağılattıran cinayetleri ve yuttuğu zakkum şerhleri hazmetmediği için kustuğu ve zeminin bütün yüzünü pislendirdiği vaziyetiyle, beşeriyeti en berbat bir dereceye düşürüp bin senelik terakkiyatını zir ü zeber etmek cinayetini beşer hazmetmeyecek. Her halde çabuk başında bir kıyamet kopmazsa, hakaik-i İslâmiye beşeri esfel-i safilin derece-i sukutundan kurtarmaya ve rû-yi zemini temizlemeye ve sulh-u umumiyi temin etmeye vesile olmasını Rahman-ı Rahim'in rahmetinden niyaz ediyoruz ve ümit ediyoruz ve bekliyoruz.

[Hutbe-i Şamiye, Yeni Asya Neşriyat, s. 26-49.]

“Neden geldin geleli siyasete karışmıyorsun?”

Dedim: ^[12] *أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ وَالسِّيَاسَةِ* “Evet, İstanbul siyaseti İspanyol hastalığı gibi bir hastalıktır. Fikri hezeyanlaştırır. Biz müteharrik-i bizzat değiliz, bilvasıta müteharrikiz. Avrupa üflüyor, biz burada oynuyoruz. O tenvim ile telkin eder, biz kendimizden hayal edip, asammane tahribimizde eser-i telkini icra ederiz. Madem ki menba Avrupa’dadır. Gelen cereyan ya menfi veya müsbettir. Menfiye kapılan harf gibi ^[13] *دَلَّ عَلَى مَعْنَى فِي نَفْسٍ غَيْرِهِ* yahut ^[14] *لَا يَدُلُّ عَلَى مَعْنَى فِي نَفْسِهِ* tarif edilir. Demek bütün harekâtı, bizzat hariç hesabına geçer. Çünkü iradesi hükümsüzdür. Hulûs-u niyeti fayda vermez. Bahusus menfi iki cihet-i zaaf ile hariç cereyanının kuvvetine bir alet-i lâya’kıl olur. “Diğer müsbet cereyan ise -ki, dâhilden muvafık şeklini giyerisim gibi ^[15] *دَلَّ عَلَى مَعْنَى فِي نَفْسِهِ* dir. Hareketi kendinedir. Tebaî haricedir. Lâzım-ı mezhep mezhep olmadığından, belki muahez değil. Bahusus iki cihetle kuvveti, hariç cereyanın müsbet ve zaafına inzıam etse, harici kendine alet-i lâyeş’ur edebilir.”

Sünühat, s. 64-66.

Dedim: "Devletler, milletler muharebesi, tabakat-ı beşer muharebesine terk-i mevki ediyor. Zira beşer esir olmak istemediği gibi, ecir olmak da istemez. Galip olsaydık, hasmımız ve düşmanımız elindeki cereyan-ı müstebidaneye, belki daha şedidâne kapılacak idik. Halbuki o cereyan hem zalimâne, hem tabiat-ı âlem-i İslâma münâfi, hem ehl-i imânın ekseriyet-i mutlakasının menfaatine mübayin, hem ömrü kısa, parçalanmaya namzettir. Eğer ona yapışsaydık, âlem-i İslâmı fitratına, tabiatına muhalif bir yola sürükleyecektik. Şu medeniyet-i habise ki, biz ondan yalnız zarar gördük. Ve nazar-ı şeriatla merdud ve seyyiatı hasenatına galebe ettiğinden, maslahat-ı beşer fetvasıyla mensuh ve intibah-ı beşerle mahkûm-u inkıraz, sefih, mütemerrid, gaddar, mânen vahşî bir medeniyetin himayesini Asya’da deruhte edecektik."

Meclisten biri dedi: "Neden şeriat şu medeniyeti (haşiye) reddeder?"

Dedim: "Çünkü, beş menfi esas üzerine teessüs etmiştir. Nokta-i istinadı kuvvettir. O ise, şe’ni tecavüzdür. Hedef-i kastı menfaattır. O ise, şe’ni tezahumdur. Hayatta düsturu, cidaldır. O ise, şe’ni tenazudur. Kitleler ma-beynindeki rabıtası, âhari yutmakla beslenen unsuriyet ve menfi milliyettir. O ise, şe’ni böyle müthiş tesadümdür. Cazibedar hizmeti, hevâ ve hevesi teşci ve arzularını tatmin ve metalibini teshildir. O heva ise, şe’ni insaniyeti derece-i melekiyeden, dereke-i kelbiyete indirmektir. İnsanın mesh-i mânevîsine sebep olmaktır. Bu medenilerden çoğu, eğer içi dışına çevrilsen, kurt, ayı, yılan, hınzır, maymun postu görülecek gibi hayale gelir.

[12]. Şeytanın ve siyasetin şerrinden Allah’a sığınırım.

[13]. Başkasındaki bir manaya delâlet eder.

[14]. Kendi kendine bir manaya delâlet eder.

[15]. Kendisinde bulunan bir manaya delâlet eder.

“Devletler,
milletler
muharebesi,
tabakat-ı beşer
muharebesine
terk-i mevki
ediyor. Zira
beşer esir olmak
istemediği gibi,
ecir olmak da
istemez.”

"Şeriat-ı
Ahmediyenin
(asm) tazammun
ettiği ve emrettiği
medeniyet ise
ki, medeniyet-i
haziranın
inkişâından
inkişaf edecektir.
Onun menfi
esasları yerine,
müspet esaslar
vaz' eder.

"İşte, onun için bu medeniyet-i hazıra, beşerin yüzde seksenini meşakate, şekavete atmış; onunu mümevveh saadete çıkarmış; diğer onu da, beyne beyne bırakmış. Saadet odur ki, külle, ya eksere saadet ola. Bu ise, ekall-i kalilindir ki, nev-i beşere rahmet olan Kur'ân, ancak umumun, lâakal ekseriyetin saadetini tazammun eden bir medeniyeti kabul eder.

"Hem serbest hevânın tahakkümüyle, havâic-i gayr-ı zaruriye havâic-i zaruriye hükmüne geçmişlerdir. Bedavette bir adam dört şeye muhtaç iken, medeniyet yüz şeye muhtaç ve fakir etmiştir. Sa'y, masrafa kâfi gelmediğinden, hileye, harama sevk etmekle, ahlâkın esasını şu noktadan ifsad etmiştir. Cemaate, nev'e verdiği servet, haşmete bedel, ferdi, şahsı fakir ahlâksız etmiştir. Kurun-u ûlânın mecmu vahşetini, bu medeniyet bir defada kustu!

"Âlem-i İslâmın şu medeniyete karşı istinkâfı ve soğuk davranması ve kabulde ıztırabı câ-yı dikkattir. Zira istiğna ve istiklâliyet hassasıyla müm-taz olan şeriattaki İllâhî hidayet, Roma felsefesinin dehâsıyla aşılınmaz, im-tizaç etmez, bel' olunmaz, tâbi olmaz.

"Bir asıldan tev'em olarak neşet eden eski Roma ve Yunan iki dehâları, su ve yağ gibi mürur-u a'sâr ve medeniyet ve Hıristiyanlığın temzicine çalıştığı halde, yine istiklâllerini muhafaza, âdetâ tenasuhla o iki ruh şimdi de başka şekillerde yaşıyorlar. Onlar tev'em ve esbab-ı temzic varken imtizac olunmazsa, şeriatın ruhu olan nur-u hidayet, o muzlim medeniyetin esası olan Roma dehâsıyla hiçbir vakit mezc olunmaz, bel' olunmaz."

Dediler: "Şeriat-ı garrâdaki medeniyet nasıldır?"

Dedim: "Şeriat-ı Ahmediyenin (asm) tazammun ettiği ve emrettiği medeniyet ise ki, medeniyet-i haziranın inkışâından inkışaf edecektir. Onun menfi esasları yerine, müspet esaslar vaz' eder.

"İşte nokta-i istinad, kuvvete bedel haktır ki, şe'-ni adalet ve tevazündür. Hedef de, menfaat yerine fazilettir ki, şe'-ni muhabbet ve tecazüptür. Cihetül'-vahdet de unsuriyet ve milliyet yerine, rabita-i dinî, vatanî, sınıftır ki, şe'-ni samimî uhuvvet ve müsâlemet ve haricin tecavüzüne karşı yalnız tedâfüdür. Hayatta düsturu, cidal yerine düstur-u teavündür ki, şe'-ni ittihad ve tesanüttür. Hevâ yerine hüdâdır ki, şe'-ni insaniyeten terakkî ve ruhen tekâmüldür. Hevâyı tahdit eder; nefsin hevesat-ı süfliyesinin teshiline bedel, ruhun hissiyat-ı ulviyesini tatmin eder.

"Demek, biz mağlûbiyetle ikinci cereyana takıldık ki, mazlumların ve cumhurun cereyanıdır. Başkalarından yüzde seksen fakir ve mazlumsa, İslâmdan doksan, belki doksan beştir.

"Âlem-i İslâm şu ikinci cereyana karşı lâkayt veya muarız kalmakla hem istinatsız, hem bütün emeğini heder, hem onun istilâsıyla istihaleye mâruz kalmaktan ise, âkılâne davranıp onu İslâmî bir tarza çevirip, kendine hâdim kılmaktır. Zira düşmanın düşmanı, düşman kaldıkça dosttur. Nasıl ki, düşmanın dostu, dost kaldıkça düşmandır.

"Şu iki cereyan birbirine zıt, hedefleri zıt, menfaatleri zıt olduğundan; birincisi dese "öl", diğeri diyecek "diril." Birinin menfaati zarar, ihtilâf, tedennî, zaaf, uyumamızı istilzam ettiği gibi; ötekinin menfaati dahi kuvvetimizi, ittihadımızı bizzarure iktiza eder.

“Şark husumeti, İslâm inkişafını boğuyordu; zâil oldu ve olmalı. Garp husumeti, İslâmın ittihadına, uhuvvetin inkişafına en müessir sebeptir; bâki kalmalı.”

Birden o meclisten tasdik emareleri tezahür etti.

Dediler: “Evet, ümitvar olunuz. Şu istikbal inkılâbı içinde, en yüksek gür sada İslâmın sadası olacaktır!”

(Haşiye) Bizim muradımız, medeniyetin mehasini ve beşere menfaati bulunan iyiliklerdir. Yoksa, medeniyetin günahları, seyyiatları değil ki, ahmaklar o seyyiatları, o sefahetleri mehasin zannedip taklit edip, malumuzu harap ettiler. Medeniyetin günahları, iyiliklerine galebe edip, seyyiatı hasenatına racih gelmekle, beşer iki Harb-i Umumi ile iki dehşetli tokat yeyip, o günahkâr medeniyeti zîr ü zeber edip öyle bir kustu ki, yeryüzünü kanla buluşturdu. İnşaallah, istikbaldeki İslâmiyetin kuvvetiyle, medeniyetin mehasini galebe edecek, zemin yüzünü pisliklerden temizleyecek, sulh-u umumîyi de temin edecek.

Sünuhat, s. 60-62.

Ey ebna-yı vatan! Hürriyeti su-i tefsir etmeyiniz; ta elimizden kaçmasın ve müteaffin olan eski esareti başka kapta bize içirmekle bizi boğmasın. Zira hürriyet, mürâât-ı ahkâm ve âdâb-ı Şeriat ve ahlâk-ı hasene ile tahakkuk ve neşv ü nema bulur. Sadr-ı evvelin, yani Sahabe-i Kiramın o zamanda alemde vahşet ve cebr-i istibdat hükümferma olduğu halde, hürriyet ve adalet ve müsavâtları bu müddeaya bir bürhan-ı bahirdir. Yoksa hürriyeti sefahet ve lezaiz-i nâmeşrua ve israfât ve tecavüzât ve heva-i nefse ittibada serbestiyet ile tefsir ü amel etmek; bir padişahın esaretinden çıkmakla ve alçakların istibdadı ve esaret-i rezilesinin altına girmekle beraber milletin çocukluk istidadını ve sefih olduğunu gösterdiğinden, paralanmış olan eski esarete layık ve hürriyete adem-i liyakatını gösterir. Zira sefih mahcurdur. Geniş ve muşâşa olan yeni hürriyet-i şer’iyye adem-i liyakat, (zira çocuğa geniş olmaz) şanlı olan ittihad-ı milliyi bozulmuş ve müteaffin olan hâlât ile fena bir hastalığa hedef edecektir. Zira ehl-i takva ve vicdanın tefsiri böyle değil. Mezhebi de muhalif olacaktır. Biz millet-i Osmaniye, erkeğiz. Kamet-i merdane-i istidad-ı milliyemize kadınların libası gibi süslü sefahet ve hevesât ve israfât yakışmıyor. Binaenaleyh, aldanmayalım. ^[16]حُذِّ مَا صَفَا دَعُ مَا كَدَّرَ

Ecnebiyede terakkiyat-ı medeniyeye yardım edecek noktaları (fünun ve sanayi gibi) maalmemnunıye alacağız. Ama medeniyetin zünub ve mesavisi olarak bazı âdât ve ahlâk-ı seyyie ki, ecnebilerde mehasin-i medeniyeye-i kesiresiyle muhat olduğu için çirkinliğini o kadar göstermiyor. Biz ise aldığımız vakit sû-i talih cihetiyle ve sû-i intihap tarikiyle müşkilü’t-tahsil mahasin-i medeniyeti terk edip, çocuk gibi heva ve hevese muvafık zünub-u medeniyeti kesb ettiğimizden muhannes gibi (yani kadınlaşmış erkek gibi) veya müterecile gibi (yani erkekleşmiş kadın gibi) oluruz. Kadın, erkek gibi

[16]. Safa vereni al, keder vereni bırak.

*Ey ebna-yı vatan!
Hürriyeti su-i
tefsir etmeyiniz;
ta elimizden
kaçmasın ve
müteaffin olan
eski esareti
başka kapta
bize içirmekle
bizi boğmasın.
Zira hürriyet,
mürâât-ı ahkâm
ve âdâb-ı Şeriat ve
ahlâk-ı hasene ile
tahakkuk ve neşv
ü nema bulur.*

Cihad-ı hariciyi,
Şeriat-ı Garranın
berahin-i

katiasının elmas
kılınçlarına havale
edeceğiz. Zira,
medenîlere galebe
çalmak ikna iledir.

Söz anlamayan
vahşiler gibi
icbar ile değildir.

Biz muhabbet
fedaileriyiz.

Husûmete
vaktimiz yoktur.

giyinse maskara olur. Erkek, kadın gibi süslense muhannesliktir, yakışmaz. Mert ve alihimmet, zîb ü ziverle muzahraf cilveli hanım gibi olmamalı.

Beyanat ve Tenvirler s.30-32

Meşrutiyet (cumhuriyet) adalet, meşveret ve kanun üstünlüğünden ibarettir.

Cihad-ı hariciyi, Şeriat-ı Garranın berahin-i katiasının elmas kılınçlarına havale edeceğiz. Zira, medenîlere galebe çalmak ikna iledir. Söz anlamayan vahşiler gibi icbar ile değildir. Biz muhabbet fedaileriyiz. Husûmete vaktimiz yoktur. Cumhuriyet ki: Adalet ve meşveret ve kanunda inhisar-ı kuvvetten ibarettir. On üç asır evvel Şeriat-ı Garran teessüs ettiğinden, ahkâm-da Avrupa'ya dilencilik etmek, din-i İslâma büyük bir cinayettir. Ve şimale müteveccihen namaz kılmak gibidir. Kuvvet kanunda olmalı. Yoksa istibdat tevzi olunmuş olur. ^[17]اللَّهُ هُوَ الْقَوِيُّ الْمَتِينُ^{۱۷} hâkim ve âmir-i vicdanî olmalı. O da marifet-i tam ve medeniyet-i âmm veyahut din-i İslâm namıyla olmalı. Yoksa istibdat da ima hükümferma olacaktır.

İttifak hüdudadır, hevada ve hevesde değil. İnsanlar hür oldular, ama yine abduhlarıdır. Her şey hür oldu. Şeriat da hürdür, meşrutiyet de Mesâil-i Şeriatı rüşvet vermeyeceğiz. Başkasının kusuru, insanın kusuruna sened ve özür olamaz. Yeis mâni-i her kemaldır. “Neme lazım, başkası düşünsün,” istibdatın yadigârıdır.

Bu cümlelerin mabeynini rabtecek olan mukaddematı, Türkçe bilmediğim için müta-liînin fikirlerine havale ediyorum.

Divan-ı Harb-i Örfî, ss. 64-66.

Hatta hürriyetin birinci senesinde İstanbul'da Camiü'l-Ezher'in Reis-i Uleması olan Şeyh Bahid Hazretleri (Rahmetullahı Aleyh) İstanbul'da Eski Said'e sordu:

مَا تَقُولُ فِي حَقِّ هَذِهِ الْحُرِّيَّةِ الْعُثْمَانِيَّةِ وَالْمَدَنِيَّةِ الْأَوْرُوبَائِيَّةِ؟

Said cevaben demiş:

إِنَّ الْعُثْمَانِيَّةَ حَامِلَةٌ بِدَوْلَةِ أَوْرُوبَائِيَّةٍ فَسَتَلِدُ يَوْمًا مَا

وَالْأَوْرُوبَا حَامِلَةٌ بِالْإِسْلَامِيَّةِ فَسَتَلِدُ يَوْمًا مَا

Yani: “Osmanlı hükûmetindeki hürriyete ne diyorsun ve Avrupa hakkında fikrin nedir?”

O vakit Eski Said demiş: "Osmanlı hükûmeti Avrupa ile hamiledir. Avrupa gibi bir hükûmeti doğuracak. Avrupa da İslâmiyete hamiledir. O da bir İslam devleti doğuracak. Şeyh Bahid'e söylemiş.

[17]. Muhakkak ki Allah sonsuz güç ve kudret sahibidir. Üstadımız aynı makaleyi Tarihçe-i Hayat'ta derc ederken Arapça ibare şöyle yer almıştır: “إِنَّ اللَّهَ لَقَوِيٌّ عَزِيزٌ” “Şüphesiz ki Allah pek kuvvetli ve pek izzetlidir. (Hac Suresi: 40.)

O allame zat demiş: "Ben de tasdik ediyorum." Beraberinde gelen hocalara dedi: "Ben bununla münazara edip galebe edemem."

Birinci tevellüdü gözümüzle gördük. Bir çeyrek asır Avrupa'dan daha dinden uzak; ikinci tevellüd de inşaallah yirmi-otuz sene sonra çıkacak. Çok emarelerle hem Şarkta, hem Garpta Avrupa içinde bir İslam devleti çıkacak.

Beyanat ve Tenvirler s.285

İkinci vesilesi: Altmış beş sene evvel Câmîü'l-Ezhere gitmek istiyordum. Âlem-i İslâmın medresesidir diye, ben de o mübarek medresede bir ders almaya niyet ettim. Fakat kısmet olmadı. Cenab-ı Hak rahmetiyle bir fikir ruhuma verdi ki:

Câmîü'l-Ezher Afrika'da bir medrese-i umumiye olduğu gibi, Asya Afrika'dan ne kadar büyük ise, daha büyük bir darülfünun, bir İslâm üniversitesi Asya'da lâzımdır. Tâ ki İslâm kavimlerini, meselâ: Arabistan, Hindistan, İran, Kafkas, Türkistan, Kürdistan'daki milletleri, menfi ırkçılık ifsat etmesin. Hakikî, müsbet ve kudsi ve umumî milliyet-i hakikiye olan İslâmiyet milliyeti ile *إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ* Kur'an'ın bir kanun-u esasîsinin tam inkişafına mazhar olsun. Ve felsefe fünunu ile ulûm-u diniye birbiriyle barışsın ve Avrupa medeniyeti, İslâmiyet hakaikiyle tam musalâha etsin. Ve Anadolu'daki ehl-i mektep ve ehl-i medrese birbirine yardımcı olarak ittifak etsin diye, vilâyât-ı şarkiyenin merkezinde hem Hindistan, hem Arabistan, hem İran, hem Kafkas, hem Türkistan'ın ortasında, Medresetü'z-Zehra mânâsında, Câmîü'l-Ezher üslûbunda bir darülfünun, hem mektep, hem medrese olarak bir üniversite için, tam elli beş senedir Risale-i Nur'un hakaikine çalıştığım gibi ona da çalışmışım. En evvel bunun kıymetini (Allah rahmet etsin) Sultan Reşad takdir edip yalnız binasını yapmak için 20 bin altın lira verdiği gibi, sonra ben eski Harb-i Umumîdeki esaretimden döndüğüm vakit, Ankara'da mevcut 200 meb'ustan 163 meb'usun imzası ile 150 bin lira, o zaman paranın kıymetli vaktinde, aynı o üniversite için vermeyi kabul ve imza ettiler. Mustafa Kemal de içinde idi. Demek, şimdiki para ile beş milyon liraya yakın bir tahsisat vermekle, tâ o zamanda böyle kıymetdar bir üniversitenin tesisine herşeyden ziyade ehemmiyet verdiler. Hattâ dinde çok lâkayt ve garplılaşmak ve an'antattan tecerrüd etmek taraftarı bulunan bir kısım meb'uslar dahi onu imza ettiler. Yalnız onlardan ikisi dediler ki:

"Biz şimdi ulûm-u an'ane ve ulûm-u diniyeden ziyade garplılaşmaya ve medeniyete muhtacız."

Ben de cevaben dedim: Siz, farz-ı muhal olarak, hiçbir cihette ihtiyaç olmasa da, ekser enbiyanın Asya'da, şarkta zuhuru ve ekser hükemanın ve filozofların garpta gelmelerinin delâletiyle Asya'yı hakikî terakki ettirecek, fen ve felsefenin tesiratından ziyade hiss-i dinî olduğu halde, bu fitri kanununu nazara almayarak garplılaşmak namıyla an'ane-i İslâmiyeyi bıraksanız ve lâdinî bir esas yapsanız dahi, dört beş büyük milletlerin merkezinde

*Câmîü'l-Ezher
Afrika'da bir
medrese-i
umumiye olduğu
gibi, Asya
Afrika'dan ne
kadar büyük ise,
daha büyük bir
darülfünun, bir
İslâm üniversitesi
Asya'da lâzımdır.
Tâ ki İslâm
kavimlerini,
meselâ: Arabistan,
Hindistan, İran,
Kafkas, Türkistan,
Kürdistan'daki
milletleri, menfi
ırkçılık ifsat
etmesin.*

Tarîk-i gayr-i meşru ile bir maksadı tâkip eden, gâliben maksûdunun zıddıyla cezâ görür-Avrupa muhabbeti gibi. Gayr-i meşru muhabbetin âkıbetinin mükâfatı, mahbûbun gaddârâne adâvetidir.

olan vilâyat-ı şarkiyede millet, vatan selâmeti için dine, İslâmiyetin hakaiki-ne kat'iyen tarafdar olmak, size lâzım ve elzemdir.

Emirdağ Lahikası, s. 439

Devletler, milletler muharebesi; tabakât-ı beşer muharebesine terk-i mevki ediyor. Zirâ, beşer esir olmağ istemediği gibi, ecir olmak da istemez.

Hutbe-i Şamiye, s. 125

Tarîk-i gayr-i meşru ile bir maksadı tâkip eden, gâliben maksûdunun zıddıyla cezâ görür-Avrupa muhabbeti gibi. Gayr-i meşru muhabbetin âkıbetinin mükâfatı, mahbûbun gaddârâne adâvetidir.

Hutbe-i Şamiye, s. 125

Bir hazine-i cevahire malik olduğumuz hâlde, Avrupa'ya ahkâmda izhar-ı fakr, ahlâkta dilencilik etmek din-i İslâm'a büyük bir hıyanettir ve hayat-ı millete kastetmektir. Dünya için din feda olmaz, berahin-i akliye üzerine müesses olan din-i İslâm, başka dine kıyas olunmaz.

Evet, Avrupa'dan ahz u iktibasa muhtacı. İhtiyacımız idare-i mülk ve tanzim-i kuvâ-i harbiye-i bahriyeden ve funun-i sanayiden işimize yaranlarıdır (dinimizin emriyle). Avrupa da bizden yalnız adaleti ister ve medeniyeti bekler; tâ muvazenesi bozulmasın. Bu iki esasa şeriatımız müesses ve külliyetiyle nazırdır. Zaaf-ı diyanetle uhuvvet ve hürriyet ve medeniyet, bataklık ve müteaffin sülardan zehirlenmiş çiçek ve meyvelere benzer. Acaba Şeyheyn ü Ömereyn ve Harun u Me'mun ve Endülüs'teki Emevîler, zaaf-ı dinle mi terakki ettiler? Zaman-ı salifte âlemde hükümferma olan istibdadın pederi vahşet olduğu hâlde, sadr-ı evvelin hürriyet ve adalet ve müsavatlari bürhan-ı bâhirdir ki, Şeriat-ı Garra, hürriyet-i hakkı ve adaleti ve ibadetteki müsavatiyle iman olunan müsavat-ı hukuku cemî-i revabit ve levazımatıyla camidir. Buna binaen kat'iyen hükmediyorum, şimdiye kadar noksaniyetimiz ve tedenniyatımız ve sû-i ahlâkımız dört sebepten gelmiş:

Birincisi: Şeriat-ı Garranın adem-i mûraat-ı ahkâmından ve bazı hakaik-ı şer'iyeyi başka ünvanla gösterdiğinden, avamı tenfir ile itaat-ı vicdaniyelerini sarsmaktır. Devr-i inhitatımızdan beri güya fevkaşşeriat bazı nizamata neşretmek (şeriatın izin almadan) tedennimizin en büyük sebebidir.

İkincisi: Bazı müdahinlerin keyfemayeşa sû-i tefsir etmek, hâşâ, İslâmiyeti istibdada müsait ve medeniyete mâni gibi göstermektir.

Üçüncüsü: Zahirperest dinin cahil dostları, taassubat-ı nabemahal ile bazı teşbihatı hakikat olarak telâkki ve telkin ederek ve bunu iyilik belleyip dine hıyanet etmesidir.

Dördüncüsü: Müşkilût-tahsil mehasin-i medeniyeti terk ile çocuk gibi heva ve hevese muvafık zünub-i mesavi-i medeniyeti tutı gibi taklit etmeleridir.

Ey Vükelâ-i Ümmet! Şeriat namıyla meydana çıksanız, icma-ı ümmetin bir küçük dili olacaksınız. Hem de Şeriat-ı Garranın nidasıyla bütün

ezhanı manyetizmalandıracak ruhen ve vicdanen evamiriniz telâkki olunacaktır. Siz ehl-i teşrih değilsiniz; ehl-i tercih ve tatbik-i ahkâm-ı ilcaat-ı zamane olacaksınız. Ve böyle esaslarda az bir ihmâl ve inhiraf, kesr-i adedi gibi, fûruatta bir yekûn-i azîm-i seyyiat teşkil edecektir. Şimdi tam görün-mese, müstakbel tarlasında ebuçehil karpuzu gibi mazarrat ile sümbüllenecektir. Ehvenişerri ihtiyar adalet-i izafiyedir. İcaletü'r-rakib gibi yapılmasın, tâ adalet-i hakikiyeye istidat peyda olsun.

Ey Mebuslar! İyi muvazene ediniz. Tâ ki “Tek bir şeyi korumak için pek çok şeyi kaybettiniz” beyti size handezen-i istihfaf olmasın. Elhâsıl, adalet ne ünvanla olsa, adalettir. Lâkin ihtilâf-ı ünvanın büyük bir tesiri var. Hatta mantıkta bir şey-i vahid, bir ünvanla zarurî olduğu hâlde, başka ünvanla nazarîdir. Ve salât, ibadet ünvanıyla, kibleye müteveccih olduğu hâlde, sahih ve kurbettir; ve lu'b ünvanıyla veyahut kibleye teveccüh olunmasa batıl ve haramdır. Namaz, sureten o namazdır.

Eski Said Dönemi Eserleri, Makalat, Yeni Asya Neşriyat, İstanbul-2010, s. 34

İşte, bak: Âlem-i insaniyette, zaman-ı âdemden şimdiye kadar iki cereyân-ı azîm, iki silsile-i efkâr, her tarafta ve her tabaka-i insaniyede dal budak salmış: İki şecere-i azîme hükmünde, biri silsile-i nübüvvet ve diyânet, diğeri silsile-i felsefe ve hikmet; gelmiş, gidiyor. Her ne vakit o iki silsile imtizâc ve ittihad etmiş ise, yani silsile-i felsefe silsile-i diyânete dehâlet edip itaat ederek hizmet etmişse, âlem-i insaniyet parlak bir sûrette, bir saadet, bir hayat-ı içtimâiye geçirmiştir. Ne vakit ayrı gitmişler ise, bütün hayır ve nur, silsile-i nübüvvet ve diyânet etrafına toplanmış ve şerler ve dalâletler felsefe silsilesinin etrafına cem' olmuştur. Şimdi şu iki silsilenin menşelerini, esaslarını bulmalıyız.

İşte, diyânet silsilesine itaat etmeyen silsile-i felsefe ki, bir şecere-i zakkum sûretini alıp, şirk ve dalâlet zulümâtını etrafına dağıtır. Hattâ, kuvve-i akliye dalında, dehriyyun, maddiyyun, tabiiyyun meyvelerini beşer aklının eline vermiş. Ve kuvve-i gadabiye dalında Nemrudları, Firavunları, Şeddadları beşerin başına atmış. Ve kuvve-i şehevîye-i behîmiye dalında âliheleri, sanemleri ve ulûhiyet dâvâ edenleri semere vermiş, yetiştirmiş. O şecere-i zakkumun menşei ile, silsile-i nübüvvetin-ki, bir şecere-i tûbâ-i ubûdiyet hükmünde bulunan o silsilenin küre-i zeminin bağında mübârek dalları, kuvve-i akliye dalında enbiyâ ve mürselîn ve evliyâ ve siddîkîn meyvelerini yetiştirdiği gibi, kuvve-i dâfia dalında âdil hâkimleri, melek gibi melikler meyvesini veren ve kuvve-i câzibe dalında hüsn-ü sîret ve ismetli cemâl-i sîret ve sehâvet ve keremnâmdarlar meyvesini yetiştiren ve beşer nasıl şu kâinatın en mükemmel bir meyvesi olduğunu gösteren o şecerenin menşei ile beraber, enenin iki cihetindedir. O iki şecereye menşe' ve medâr, esaslı bir çekirdek olarak enenin iki vechini beyân edeceğiz. Şöyle ki:

Enenin bir vechini nübüvvet tutmuş gidiyor, diğeri vechini felsefe tutmuş geliyor.

Nübüvvetin vechi olan birinci vecih ubûdiyet-i mahzânın menşeidir. Yani, ene kendini abd bilir; başkasına hizmet eder, anlar. Mahiyeti, harfiyedir;

diyânet silsilesine itaat etmeyen silsile-i felsefe ki, bir şecere-i zakkum sûretini alıp, şirk ve dalâlet zulümâtını etrafına dağıtır. Hattâ, kuvve-i akliye dalında, dehriyyun, maddiyyun, tabiiyyun meyvelerini beşer aklının eline vermiş. Ve kuvve-i gadabiye dalında Nemrudları, Firavunları, Şeddadları beşerin başına atmış.

Her şeyin anahtarı Onun elindedir; her şeye kâdir-i mutlakdır. Esbâb bir perde-i zâhiriye-dir; tabiat bir şeriat-ı fitriyesidir ve kanunlarının bir mecmûasıdır ve kudretinin bir mistârıdır.

yani başkasının mânâsını taşıyor fehmeder. Vücudu, tebeîdir; yani, başka birisinin vücudu ile kâim ve icadıyla sabittir îtikad eder. Mâlikiyeti, vehmiyedir; yani, kendi Mâlikinin izni ile sûri, muvakkat bir mâlikiyeti vardır bilir. Hakikati, zılliyedir; yani, hak ve vâcib bir hakikatin cilvesini taşıyan mümkün ve miskin bir zıllıdır. Vazifesi ise kendi Hâlıkının sıfât ve şuûnâtına mikyas ve mîzan olarak, şuurkârâne bir hizmettir.

İşte, enbiyâ ve enbiyâ silsilesindeki asfiyâ ve evliyâ, eneye şu vecihle bakmışlar, böyle görmüşler, hakikati anlamışlar. Bütün mülkü Mâlikü'l-Mülke teslim etmişler ve hükmetmişler ki, o Mâlik-i Zülcelâlin ne mülkünde, ne rubûbiyetinde, ne ulûhiyetinde şerik ve nazîri yoktur, muîn ve vezire muhtaç değil. Her şeyin anahtarı Onun elindedir; her şeye kâdir-i mutlakdır. Esbâb bir perde-i zâhiriye-dir; tabiat bir şeriat-ı fitriyesidir ve kanunlarının bir mecmûasıdır ve kudretinin bir mistârıdır.

İşte, şu parlak nurânî, güzel yüz, hayattar ve mânidar bir çekirdek hük-müne geçmiş ki, Hâlık-ı Zülcelâl, bir şecere-i tûba-i ubûdiyeti, ondan halk etmiştir; ki, onun mübârek dalları âlem-i beşeriyetin her tarafını nurânî meyvelerle tezyin etmiştir. Bütün zaman-ı mâzideki zulümâtı dağıtıp, o uzun zaman-ı mâzi felsefenin gördüğü gibi bir mezar-ı ekber, bir ademistan olmadığını belki istikbâle ve saadet-i ebediyeye atlamak için ervâh-ı âflîne bir medâr-ı envar ve muhtelif basamaklı bir mi'rac-ı münevver ve ağır yüklerini bırakan ve serbest kalan ve dünyadan göçüp giden ruhların nurânî bir nuristânı ve bir bostanı olduğunu gösterir.

İkinci vecih ise, felsefe tutmuştur. Felsefe ise, eneye mânâ-i ismiyle bakmış. Yani, “Kendi kendine delâlet eder” der; mânâsı kendindedir, kendi hesâbına çalışır, hükmeder. Vücudu aslî, zâtî olduğunu telâkkî eder. Yani, “Zâtında bizzat bir vücudu vardır” der; bir hakk-ı hayatı var, daire-i tasarrufunda hakiki mâlikdir zum eder. Onu bir hakikat-i sabite zanneder. Vazifesi, hubb-u zâtından neşet eden bir tekemmül-ü zâtî olduğunu bilir ve hâkezâ, çok esâsât-ı fâsideye mesleklerini binâ etmişler. O esâsât ne kadar esassız ve çürük olduğunu sâir risâlelerimde ve bilhassa Sözlere, hususan On İkinci ve Yirmi Beşinci Sözlere katî ispat etmişiz. Hattâ, silsile-i felsefenin en mükemmel fertleri ve o silsilenin dâhileri olan Eflâtun ve Aristo, İbn-i Sînâ ve Farâbi gibi adamlar, “İnsaniyetin gayetü'l-gâyâtı, ‘teşebbüh-ü bilvâcib’dir, yani Vâcibü'l-Vücuda benzemektir” deyip, Firavunâne bir hüküm vermişler ve enâniyeti kamçılıyıp, şirk derelelerinde serbest koşturarak, esbâbperest, sanemperest, tabiatperest, nücumperest gibi çok enva-ı şirk tâifelerine meydan açmışlar. İnsaniyetin esâsında münderiç olan acz ve zaaf, fakr ve ihtiyaç, naks ve kusur kapılarını kapayıp, ubûdiyetin yolunu seddetmişler. Tabiata saplanıp, şirkten tamamen çıkamayıp, şükrün geniş kapısını bulamamışlar.